

Գ Ի Բ Ք Ե Ր ՈՒ Կ Ե Ա Ն Ք Ը

« ԱՐԵՒԵՐԱԼ », ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ ԲԻԻԶԱՆԴ ԹՈՓԱԼԵԱՆԻ, ՓԱՐԻԶ, 1936

Գծնէ է ճակատագիրը որ սահմանուած է ներկայ յարգելութեան: Եւ ո՞վ պիտի գիտակցի, պիտի զգայ զայն աւելի խորապէս եւ աւելի ուժգնօրէն քան բանաստեղծը որ կեղբոնացեալ ընկալուէն է Մարգըր ակեկոծող յուզումներուն, զգայնութեանց եւ պրպտումներուն: Անողոք է ճակատագիրը որ ներկայ ժամանակաշրջանի ստեղծագործ մարդկութեանն է: Բազմաթիւ են ամբարտակները որոնք կը բարձրանան իւրաքանչիւր ճամբու մուտքին եւ կ'արգիլեն որ Մարգըր յառաջանայ ամբաքայլ, աչքերը սեւեռած՝ արեւակին: Ու մարդկութիւնը շուարուն, հալածական երէի մը նման կը խուզարկէ իր շուրջը, որպէս զի նշմարէ վերջապէս զինք ազատութեան եւ կեանքին առաջնորդող ուղին: Եւ ո՞վ է որ ցոյց պիտի տայ իրեն այս ուղին, կամ զէթ զայն իր փրկողութեան մէջ պիտի յուսապնդէ, պիտի փրկէ ընկճուածէն եւ բարոյալքուածէն, եթէ ոչ բանաստեղծը որ, գտնուելով հանդերձ հողին վրայ, ներքին խոր եւ անբացատրելի դժբախտութիւններ փշրելու ամէն տեսակի ամբարտակները, կտրելու ժամանակն ու միջոցը եւ սաւառներու աւելի անդին: Զարաշուք է ճակատագիրը որ մեր իւրաքանչիւրինն է: Զայն երգել այնպէս ինչպէս որ է, իր հրէշայնութեան ու մթութեան մէջ, ողբի աղաղակ մը պիտի նշանակէր: Բանաստեղծութիւնը այն ատեն պիտի փոխարինէր հնազարեան եղբրամայրերը: Այն ատեն անոր խօսքը պիտի ըսէր մարդկութեան որ ծալլէ բազուկները եւ համակերպի: Կքէ դուխը եւ դադրի, վերջնականօրէն, իր կաշկանդուածէն ազատագրուելու ճիգէն ու փնտրութեան: Բանաստեղծութիւնը սակայն ամէն

բանէ առաջ Մարգըրուն փնտրութեանն է: Մարգըրային էութիւնն իր ամբողջականութեանը մէջ լոյսին հանելն է: Այն ատեն այլեւս անկասկած է որ պիտի տիրապետեն խաղաղութիւնն ու երջանկութիւնը: Այս արդիւնքին յանդէլու սկզբնական պարտադրութիւնը սակայն ընդվզիլն է ճակատագրին դէմ եւ ոչ թէ զայն ընդունիլը: Բիւզանդ Թօփալեան այս տարողութեամբ բանաստեղծ մըն է, — ան ոչ միայն ճակատագրին դէմ կը բարձրացնէ պայքարի դրօշակը, այլ եւ ամէն համակերպումի եւ ընկրկումի դէմ:

Երկաթէ ձեռք մը կամփի՝ ճակատագրին վրայ մուր
Պէտք է շարժել անվարան —
մըմահարե՛լ, մտրակել
Ընկերակուսի ամէն փորձ ...

Այս պայքարը ոչ մէկ ատեն վախ չի ներշնչեր իրեն: Յուսահատեալի մը օրհասական թափահարումը չէ: Այլ՝ արդիւնքին մասին լատեստութեամբ լեցուն, յաղթանակին վրաստահութեամբը զօտեպնդուած է:

Ճակատաբաց ծառանա՛լ զանգուածիդ դէմ
փշրուած,
Վստահութեամբ ձայնարկե՛լ, ձայնբերու հետ
քիւրաւոր,
— Ճակատագի՛ր, ե՛ս եմ, արդ՝ յաղթահարեալ
դուռըդ բա՛ց ... :

«Բիւրաւոր ձայներու» հետ է որ բանաստեղծը պիտի փառադոչէ ճակատագրին դէմ շահուած յաղթանակը: Թօփալեան ինքզինքը առանձին չի զգար կեանքին մէջ ու ճակատա-

մխրնուելէ
կեանքի խորքին:

Այն քերթուածներուն մէջ թաղ ուր ոճանք, առաջին մերձեցմամբ, հաւանաբար պիտի կարծեն լսել բացառաբար անձնական զգայնութեանց եւ յոյզերու երգիչը, Թօփալեան անանձնական է ու խորապէս մարդկային: Սէրը իր մօտ այն զգացումը չէ որ մեր այնքա՛ն «բանաստեղծ»ներուն ներշնչման եթէ ոչ միակ, այլ զլիսաւոր աղբ կը կազմէ այնքա՛ն առատահոսութեամբ եւ նաեւ թրթռացման այնքա՛ն աղքատութեամբ, որ վերածած են դայն նուազուրդով տիրացուող ապրանքի մը: Թօփալեանի սէրը կրքի եւ զգայարանական այն զգացումը չէ, որ մեր զրոյններէն շատերուն մօտ առած է համեմատութիւնները տխրագին վիճակի մը որուն բացատրութիւնը սակայն դիւրաւ կը գտնենք բարոյական եւ գաղափարական աւուր յենարաններէ իրենց ժառանգազուրկի իրողութեանը մէջ: Ներքին ճառագայթում մը, լուսաշատրուանում մըն է Թօփալեանի մօտ սէրը, որ քաղցր ու ջերմ ողորումով մը կը ծաւալի ամէն ինչի վրայ: Անձնական, հետեւաբար եսասէր ոչինչ ունի, որովհետեւ համակ նուիրումով, զոհաբերմամբ կը բարախէ: Ու հոս Թօփալեան կ'ըզրայրանայ Մեծարենցի հետ որուն «ըլայի»ները ինքնաբերաբար կ'արձագանդեն մեր մէջ, երբ Թօփալեան կը բաղձայ՝

Ըլլալ նրազ՝ համատարած ու քրքռուն
սէ՛ր անհուն ,
ու քափանցել ամէն ինչի մէջ սիրով ...
ու մեղմութեամբ մըտերմանալ շրջապատող
հոգիներուն ,
սրտերու մէջ լուսարձագանգ
ըլլալ գերագոյն համադրութիւն :

Ըլլա՛լ ընկեր ու բարեկամ, մըտերի՛ւմ,
փոքրիկ հծծիւմ, վարդագունակ քառու-
քիւմ,
գրկող համբո՛յր, փետրատուող վա՛րդ մը
տրտում ...

Երջանկութեան քեւին վրայ հրկիզուող
լուսնաթիթե՛ռ ըլլալ սիրով անձնագոծե ...
Ու վերածնիլ, ըլլալ մանուկ յուսալի,
առլի՛, առլի՛,
և խորհուրդով լուսագարդել մեռնող ժամերն:

Ըլլալ նրազ, համատարած ու քրքռուն...:

*

Գաղթահայ բանաստեղծութենէն ներս նոր
շունչ մըն է որ կը բերէ Թօփալեան իր այս
քերթուածներով: Որքան խորքին նոյնքան եւ
արտայայտութեան ձեւին մէջ: Անկարելի է
արդէն որ խորքի ինքնատարութիւնը չյառաջա-
ցնէ արտայայտութեան համապատասխան ու
մասնայատուկ եղանակ մը: Այս հաստատումը
չի նշանակեր անշուշտ որ արտայայտութիւն
— որ հոս քերթողական արուեստն է — եւ
խորք իրենց վերջնական կատարելութեամբ կը
ներկայանան: Ներշնչման այն հունը, որ կը
կազմէ Թօփալեանի բանաստեղծական խորքը,
պեղուած չէ տակաւին իր ամբողջականու-
թեանը մէջ: Այս պարագան սակայն պակաս մը
ըլլալէ աւելի առաւելութիւն մըն է, որովհե-
տեւ կը յայտնաբերէ բանաստեղծին գիտակից
խղճահարութիւնը, որով անիկա կ'ընթանայ
յամբօրէն այլ վստահութեամբ ուղիէ մը որ
լուրաքանչիւր քայլափոխի կ'արձագանդէ ձայ-
ներով զոր անհրաժեշտ է ամբողջութեամբ
կապտել, ճամբորդութիւնը իր յաջող ելքին
հասցնելու համար: Վասնզի գիտէ մանաւանդ
որ այս ճամբորդութեան մէջ առանձին չէ ինք
ու շատեր կը հետեւին, պէ՛տք է որ հետեւին
իրեն, հասնելու համար հանգրուանի մը որ
նուաճում մը եւս պիտի նշանակէ մարդկային
էութիւնը դէպի կատարելութիւն դարձնող ա-
ռաքելական աշխատանքին մէջ: Վասնզի դէմ
յանդիման կը գտնուինք բանաստեղծի մը հետ
որ կը գիտակցի խորապէս այս առաքելութեան
որ բոլոր ճշմարիտ բանաստեղծներունն է:

ՊԵՏՐՈՍ ԶԱՐՈՅԵԱՆ